

DE FAUST-SAGE.

Doels ieder onzer lezers en lezeressen bekend is, mag Goethe's treurspel „Faust" als een der meest geroemde werken, zoo niet als het hoofdwerk, van den grooten Duitschen dichter beschouwd worden. Kommentaren op de „Faust" worden in onzen tijd in groot aantal uitgegeven, en wel zóó goedkoop, dat ze onder ieders bereik vallen. Ja, men heeft zelfs de regels van het merkwaardige gedicht geteld, en gemeend, in de personen, die in het treurspel voorkomen, persoonlijke voorstellingen van wijsgeerige begrippen te zien. We willen dat laten voor hetgeen het is, maar wie meent, dat Faust zelf en zijn lotgevallen een schepping van Goethe zijn, vergist zich, ook al verschilt de historische Faust, zooals hij uit de overleveringen wordt gekend, in menig opzicht van het ideaal, dat de phantasie en het dichtelijk vernuft des grooten dichters zich van hem vormden. Na den dood van Faust, die zich bij zijn leven genoeg berucht maakte, werd het, naar het schijnt, een winstgevende zaak voor den boekhandel, het leven van Faust te doen beschrijven en in den handel te brengen, en nu mag het inderdaad geen lichte taak heeten, uit heel die Faust-litteratuur den zuiveren en onvervalschten Faust te teekenen. Menig levensbeschrijver heeft zich toch niet ontzien, hem tot een algemeenen zondebok te maken, en onderscheidene overleveringen, die, verminkt of onverminkt, van geslacht tot geslacht bewaard werden, op hem te doen aanloopen. Wij wenschen dan ook zoo spaarzaam mogelijk te zijn met onze mededeelingen.

Volgens het belangrijkste Faustboek werd de groote (?) man, ongeveer in den tijd der Hervorming, te Roda bij Weimar geboren, en was hij de zoon van arme, vrome boeren lieden. Een gegoede en kinderlooze neef, te Wittenberg woonachtig, nam hem, toen hij den verstandelijken aanleg en het sterke geheugen van den knaap ontdekte, als zijn kind aan, en deed hem in de theologie studeeren, waarschijnlijk te Wittenberg. Bij zijn eindexamen stak hij in wetenschap boven zestien magisters uit, en verliet de hogeschool als doctor in de theologie. Zijn eigenwaan, en misschien ook zijn natuurlijke aanleg, dreven hem toen tot de toovenarij, welke sterk beoefend werd in die dagen. Daarom begaf hij zich naar de hogeschool van Krakau in Polen, waar de toovenarij van ouds hooge achting genoot. Daar beviel het Faust buitengewoon. Hij studeerde dag en nacht, en wilde van theologant zelfs den naam niet meer dragen, kleepte zich als een leek, noemde zich doctor in de medicijnen, en legde zich op de sterrekunde en wiskunde toe, hoewel hij voor den schijn velen lieden geneeskundige hulp verleende. Daarbij maakte hij zich een naam door zijn welsprekendheid en zijn ervarenheid in de Heilige Schrift. Zóózeer werd hij echter door de studie der toovenarij verward en geprikkeld, dat hij adelaarsvleugels aan zijn schouders bevestigde, en alle raadsele in den hemel en op aarde doorvorschen wilde, waarom hij een verbond met den duivel wilde sluiten. Na daartoe vele boeken bestudeerd, en met velen van zijns gelijken geraadpleegd te hebben, gaf hij zich geheel aan de zwarte kunst over, vooral toen hij tot de wetenschap kwam, dat deze door de geestelijken van zijn tijd, zelfs door pausen en kardinalen, sterk beoefend werd, waarom zijn geweten zich te minder verontrustte. Zoo vertrok hij dan andermaal naar zijn bemiddelden neef, begaf zich in bosschen, die de stad omgaven, en, bij een viersprong gekomen, trachtte hij tegen middernacht door allerlei toovermiddelen een boozen geest te bezweren om hem te bezoeken. Na geweldige en angstwekkende tooneelen doorgemaakt te hebben, zoodat hij bijna gevlucht was, zag hij den geest en bezwoer dezen, hem te dienen. De geest beloofde hem dit, op beding, dat Faust al de hem gestelde voorwaarden vervullen zou. Faust bezwoer hem nu, den volgenden morgen hem op zijn kamer te bezoeken, om alle zaken behoorlijk te regelen. De geest voldoet hieraan, en belooft Faust tot diens dood in alles te zullen dienen, hem alles te zullen bezorgen, wat hij wensch-

en hem op al zijn vragen antwoord te geven; daarenboven moest de duivel (want als een der ondergeschikte duivelen had de geest zich bekend gemaakt) in zijn huis komen, zoo dikwijls als Faust hem bezwoer, en daar verblijven zoolang als en in welke gestalte Faust dit begeerde. Na een aantal jaren zou de duivel, die zich Mephistopheles noemde, Faust afhalen, en deze zou naar lichaam en ziel de zijne zijn.

Faust beval nu den duivel Mephistopheles, den volgenden morgen in de dracht van een Franciskaner monnik, met een belletje aan zijn kleed om zijn nadering aan te kondigen, bij hem te verschijnen, en toen Mephistopheles hieraan voldeed, nam Faust op zijn verlangen een scherp mes, opende een ader in de linkerhand, ving het bloed in een verwarmd bakje op, en schreef daarmede een schuldverklaring, dat hij zich na 24 jaren geheel ter beschikking van Mephistopheles stellen zou; dat hij God en al den hemelschen heirscharen en allen menschen vijandig zijn zal. Mephistopheles, die reeds bij zijn komst twee zakken vol goud en zilver op de tafel neergelegd heeft, vervult het vertrek met allerlei dieren, en temidden van al het geraas, dat leeuwen en pauwen, stieren en apen maken, weerklinkt muziek. Bij den nevel, die alles omhult, wordt Faust genoodzaakt, nog een afschrift van zijn verklaring tot eigen gebruik te maken, opdat hij steeds de voorwaarde indachtig zij, waarop Mephistopheles hem in alles zal dienen.

Faust neemt nu een jongen leerling bij zich als bediende, en leeft met dezen en met Mephistopheles een tijdlang in het van zijn vader geërfd huis. Mephistopheles verzorgt zijn meester van al het noodige, haalt uit vorstelijke en grafelijke kelders de kostelijkste spijsen en de edelste wijnen, steelt des nachts voor hem de fijnste gewaden en schoenen, en belooft hem een jaarlijks inkomen van 1300 kronen, de vervulling van al zijn lusten en de bevrediging van al zijn hartstochten. Voorts onderwijst Mephistopheles zijn meester in allerlei duivelskunstenarij, en houdt dag aan dag twistgesprekken met Faust over allerlei bovennatuurlijke zaken; doch hij verzweeg Faust, op diens vraag, niet, dat, zoo hij een mensch in plaats van een duivel geweest was, hij zeker vrede met God gezocht zou hebben, opdat Deze hem, bij zijn sterven, in de eeuwige zaligheid zou hebben opgenomen.

Hiermede eindigt het eerste deel van het Faustboek. In het andere deel wordt Faust als een groot sterrenkundige en wicelaar verheerlijkt, wat weinig verbazing wekken kan, omdat de duivel, die in den sterrenhemel evenzeer thuis was, als op de aarde en in de hel, zijn voortdurende onderwijzer was, terwijl zelfs Belial, de overste der duivelen, Faust met een zevental zijner dienaren bezocht. Nadat nieuwe twistgesprekken plaats gehad hebben, begeert Faust van Beëlzebub, een der machtigste duivelen, hem de hel te laten zien, en Beëlzebub weet het zóó te overleggen, dat Faust werkelijk meent, de hel gezien te hebben, en alle schrikkelijke lotgevallen beschreef, waaraan hij onderworpen was geweest. Voorts doet hij met Mephistopheles een reis door de planetenwereld. Eindelijk bezoekt hij op den rug van Mephistopheles, die zich in een gevleugeld paard veranderd heeft, alle landen der aarde, waarna Faust door allerlei toovenarij zich heinde en ver een naam maakt.

Voor al hier is het duidelijk, dat wij te doen hebben met een keten van wonderen, die het volk reeds in zijn sagen en legenden aan vroeger levende of denkbeeldige personen toegeschreven had, en die nu op rekening van Faust worden gesteld.

Voorzeker, 't was noodig, dat God sprak: „Er zij licht!" in een tijd, waarin de harten der leeken in zulke banden van bijgeloof gebonden gehouden werden; dat verhalen en sprookjes als van bovenstaanden aard opgang maakten, legenden en sagen als deze door de geestelijkheid aan het volk werden gegeven, dat hongerde en dorste naar het brood des levens en de wateren des heils. Maar ook daagde het aan de kimmern. En van hetzelfde Wittenberg, waaruit een Faust de wereld doorging met zijn duivelskunstenarijen, verhieven ook een Luther en een Melancton de stem, — en deze klomk met macht, — dat Jezus Christus in de wereld gekomen is, om de werken des duivels te verbreken!

P. J. K.